

VA-taxa som styrmedel för ökad lokal hantering av dagvatten

Sammanfattning av utredningsuppdrag från KF i
Budget 2024

2024-12-30

Versionshantering

Datum	Version	Beskrivning	Ändrat av
2024-12-09	1.0	Rapport som bilaga till TU till KVN infoärende 2025-01-22	
2024-12-30	1.1	Enstaka mindre textjusteringar till TU	LAF

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Syfte och bakgrund	4
2.1	Utredningsuppdrag KF Budget 2024.....	4
2.2	Befintlig taxekonstruktion.....	4
2.2.1	Anläggningsavgifter i befintlig taxa.....	5
2.2.2	Brukningsavgifter i befintlig taxa	5
3	Förutsättningar	6
3.1	Juridiska förutsättningar.....	6
3.1.1	Gällande lagstiftning	6
3.1.2	Kommande lagstiftning	6
3.2	Branschorganisationen Svenskt Vattens rekommendationer ...	7
3.2.1	Normalförslag till VA-taxa P120	7
3.2.2	Förslag till kommunala föreskrifter P94.....	7
3.3	Styrmedel	9
3.3.1	Regler och krav i planskede/nybyggnation.....	9
3.3.2	Styrning för befintlig bebyggelse.....	9
3.4	Generella tekniska aspekter	9
3.5	Göteborgs lokala förutsättningar	10
4	Göteborgs Stads dagvattenarbete	10
4.1	Nuvarande arbetssätt och dagvattenkrav i Staden.....	10
4.2	Pågående utvecklingsarbete (dagvatten) i Staden.....	11
5	Omvärldsbevakning	11
5.1	Exempel från andra svenska kommuner.....	11
5.1.1	Malmö och Lund- VA Syd	11
5.1.2	Uddevalla - Västvatten.....	12
5.1.3	Härryda	12
5.1.4	Västerås - Mälarenergi	12
5.1.5	Växjö	13
5.2	Utvecklings- och innovationsprojekt.....	13
6	Analys.....	14
6.1	Potential för taxa att bidra till ökad måluppfyllelse.....	14
6.2	Kundperspektivet	15
7	Slutsatser och plan för fortsatt arbete	16
7.1	Önskvärda effekter av styrning	16
7.2	Tidplan för eventuella ändringar i taxan	16
7.3	Plan för utredning 2025	17
8	Referenser och lästips	18

1 Sammanfattning

Kretslopp och vatten har genom Göteborgs stads budget för 2024 fått ett uppdrag från kommunfullmäktige att utreda differentierad dagvattentaxa i syfte att styra mot ökad lokal hantering av dagvatten.

I nuläget sker styrning för hållbar dagvattenhantering på kvartersmark främst genom krav i samband med ny- och ombyggnation. För befintlig bebyggelse finns vissa ekonomiska incitament i VA-taxans bruksavgifter för fastighetsägare att utföra dagvattenåtgärder, men dessa incitament är begränsade och saknas helt för småhusägare.

Göteborg har generellt sett dåliga förutsättningar för infiltration. Fastigheter inom verksamhetsområde för dagvatten bör ha kvar en anslutning, och VA-huvudmannen kommer ha kostnader för dagvattensystemet. Samtidigt kan det vara fördelaktigt om fördröjning och rening kan ske inom fastigheten, och i områden med platsbrist kan åtgärder på kvartersmark vara en förutsättning för att VA-huvudmannen ska klara nuvarande och framtida åtaganden.

Kretslopp och vatten bedömer att det finns viss men osäker potential för en ändrad taxa att bidra till mer hållbar dagvattenhantering i befintlig bebyggelse, och att andra styrmedel som exempelvis tydligare och lokalt anpassade krav genom kommunala föreskrifter för användande av den allmänna VA-anläggningen (ABVA) kan ha ännu större betydelse.

Förvaltningen föreslår ingen ändring av taxekonstruktionen för dagvatten i samband med att taxeförslag för 2026 arbetas fram under första kvartalet 2025. I stället planerar förvaltningen för en utökad utredning under 2025 med följande huvudmoment:

- Behovsanalys – Översiktlig områdesvis kvantifiering av behov av fördröjning och rening.
- Juridisk bedömning av möjligheter att ställa lokalt anpassade krav på fastighetsägare angående flöde och kvalitet på dagvattnet som släpps till det allmänna dagvattensystemet. En del fråga är om och hur en differentierad taxa bör kompensera för krav som ställs på delar av VA-kollektivet.
- Arbeta fram förslag till uppdaterade kommunala föreskrifter för användningen av den allmänna VA-anläggningen (ABVA/KFVA) med utgångspunkt i branschorganisationen Svenskt Vattens nya rekommendationer (P94 juni 2024) och med fokus på hållbar dagvattenhantering.
- Arbeta fram förslag till justerad taxekonstruktion, med utgångspunkt i Stadsrevisionens granskning av avgifter för vatten och avlopp 2024-03-19, Svenskt Vattens rekommendationer (P120), och möjlighet att möta upp ändringar i ABVA.
- Identifiera utvecklingsmöjligheter på längre sikt.

Med nuvarande årshjul för taxeärenden i Göteborgs Stad planerar Kretslopp och vatten därför att implementera eventuella ändringar i taxeföreskrifter så att de blir gällande (tidigast) från 1 januari 2027.

2 Syfte och bakgrund

2.1 Utredningsuppdrag KF Budget 2024

Nämnden för Kretslopp och vatten fick genom Kommunfullmäktiges budget för 2024 ett uppdrag att utreda differentierad dagvattentaxa som styr mot ökad lokal hantering av dagvatten.

I *Göteborgs Stads åtgärdsplan för god vattenstatus 2023-2027* finns utredning av differentierad taxa också med som en åtgärd; där med följande beskrivning (K 5.8): ”*Utreda möjlighet till en differentierad va-taxa som styr mot ökad lokal hantering av dagvatten. Genom att skapa ekonomiska incitament såsom avgiftslättnader för de fastighetsägare som tar hand om sitt eget dagvatten skulle staden kunna styra mot en mer hållbar dagvattenhantering. Förutsättningarna kan se olika ut beroende på markförhållanden och ledningsnätets utformning vilket behöver beaktas. Andra saker som behöver beaktas är en eventuell ökad administration och ökade resurser för uppföljning av en differentierad dagvattenhantering. Syftet med den här åtgärden är att utreda möjligheten till ökad lokal hantering av dagvatten genom avgiftslättnader i va-taxan.*”

Med lokal hantering av dagvatten (LOD) menar vi i detta dokument rening och fördröjning på privat mark innan anslutning till kommunal ledning.

2.2 Befintlig taxekonstruktion

Gällande taxeföreskrifter för Göteborg beskriver avgiftsskyldighet för dagvattenavledning från fastigheter och allmän plats inom verksamhetsområdet för dagvatten. Fastighetstyper i befintlig taxekonstruktion är småhusfastighet, övrig fastighet, obebyggd fastighet samt allmän platsmark. Detta är färre fastighetstyper än vad standardförslaget till taxekonstruktion som finns i Svenskt Vattens normalförslag för VA-taxa P120. I föreskrifternas text används ordet ”dagvatten” för dag- och dräneringsvatten från fastighet och allmän plats (beteckningarna Df för dagvatten-fastighet och Dg för dagvatten-gata från P120 används inte i Göteborgs taxeföreskrifter även om båda dessa delar finansieras genom taxan.).

Med undantag av småhusfastigheter finns vissa incitament för lokalt omhändertagande.

2.2.1 Anläggningsavgifter i befintlig taxa

Anläggningsavgiften för dagvatten består av servisavgift, schaktöppningsavgift, förbindelsepunktsavgift för dagvatten, samt tomtyteavgift.

Servisavgiftens storlek beror av typ av fastighet.

Schaktöppningsavgift tas ut som en avgift per schakt då servisledning byggs och ansluts i efterhand till ett befintligt allmänt ledningsnät efter beställning från fastighetsägare.

Förbindelsepunktsavgiftens storlek beror av typ av fastighet och storlek på servisledningen. VA-huvudmannen beräknar hur stor servisledning som behövs utifrån fastighetens storlek och typ av yta. Här finns ett visst incitament att se till att avrinningen från fastigheten är trög eftersom en mindre servisdimension då kan användas. Detta incitament finns dock inte för småhus eftersom de betalar för minsta servisdimension oavsett ytans beskaffenhet.

Tomtyteavgiften debiteras för fastighetens areal enligt uppgifter i lantmäteriets fastighetsregister. För bostadsfastigheter gäller en begränsningsregel som innebär att avgift för tomtyta endast tas ut intill ett belopp som motsvarar summan av servisavgift och förbindelsepunktsavgift.

2.2.2 Brukningsavgifter i befintlig taxa

Brukningsavgiften för fastigheter är en fast årsavgift, vars storlek bestäms av servisledningens dimension och typ av fastighet. (Detta gäller även för byggnader på allmän plats).

I nuvarande taxa betalar småhusägare redan lägsta brukningsavgift för dagvatten. Ägare till övriga fastigheter kan få lägre brukningsavgift om man utför åtgärder på fastigheten som gör att det räcker med färre serviser eller mindre servisdimension. Dimensionsminskning kan genomföras med strypning (så att servisledningen inte behöver läggas om). Fastighetsägaren har då skötselansvaret för strypningen. Att helt koppla bort en upprättad förbindelsepunkt för dagvatten medges inte eftersom VA-huvudmannen är skyldig att avleda dagvatten inom verksamhetsområdet om det finns behov av en gemensam lösning och därför har byggt ett dagvattensystem.

Brukningsavgiften för dagvatten från allmän platsmark beräknas utifrån yta. Ytan delas i hårdgjord respektive ej hårdgjord där en högre avgift betalas för hårdgjord yta, vilket är en typ av incitament.

3 Förutsättningar

3.1 Juridiska förutsättningar

3.1.1 Gällande lagstiftning

EU:s ramdirektiv för vatten, vattendirektivet, infördes i svensk lagstiftning 2004 genom bland annat vattenförvaltningsförordningen och 5 kapitlet i Miljöbalken. I vattenförvaltningsförordningen finns krav på att vattenkvaliteten i våra recipienter inte får försämrats (icke-försämringskrav) och att möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten inte får äventyras.

Ansvaret för utsläpp av förorenat dagvatten ligger på verksamhetsutövaren, det kan vara en fastighetsägare men även stadens olika verksamheter, beroende på vad och var utsläppet till recipient sker. Kretslopp och vatten är verksamhetsutövare för stadens allmänna dagvattenledningar och ansvarar för dess utsläpp till recipient. Den som avleder vatten till dessa, tillfälligt eller kontinuerligt, ska ha kännedom om vart vattnet leds och hur det påverkar recipient. Dagvatten inom detaljplanlagt område klassas som avloppsvatten och det är därmed Miljöbalken som blir kravställande lagstiftning. Alla dagvattenanläggningar som klassas som reningsanläggningar ska anmälas till Miljöförvaltningen.

Plan och bygglagen (PBL) är den lagstiftning som ger kommunen de planinstrument som behövs i planprocessen för att reglera de fysiska förutsättningarna för att hantera dagvattnet så att marken blir lämplig att använda för bebyggelse. Lagen går inte i dagsläget att använda sig av för att reglera dagvattnet i kvantitet eller kvalitet.

Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) reglerar huvudmannens ansvar för dagvatten inom ett verksamhetsområde. Huvudmannen har en skyldighet att ta hand om dagvattnet om det behövs ordnas i ett större sammanhang och om vattnet riskerar människors hälsa eller utgör en risk för miljön. Lagen reglerar också att den dagvattenanläggning som anlagts för bortledandet av dagvatten ska utformas så att den uppfyller skäliga anspråk på säkerhet.

3.1.2 Kommande lagstiftning

Pågående regeringsarbete som kan komma att påverka Stadens arbete med dagvatten är SOU 2023:72 *En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande*. Betänkandet har varit ute på remiss och synpunkterna hanteras nu av departementet. [En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande - Regeringen.se](#) Om nuvarande lagförslag går igenom kommer bland annat ändringar i PBL, MB och LAV göra det enklare för kommuner vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen ska kunna säkerställa att miljökvalitetsnormer för vatten följs och att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt även på kvartersmark. Dock innebär inte lagändringarna att nya krav i kan ställas på befintlig bebyggelse.

Författningsförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. För att läsa Göteborgs stads yttrande på remissen se [Göteborgs Stad \[Organisation\], tjänsteutlåtande](#).

3.2 Branschorganisationen Svenskt Vattens rekommendationer

3.2.1 Normalförslag till VA-taxa P120

Svenskt Vattens publikation P120 med normalförslag till VA-taxa kom ut år 2021, och ersatte tidigare normalförslag i publikation P96. Taxeförslaget i P120 innebär att fast avgift för dagvatten tas ut från alla fastigheter (inom verksamhetsområdet) baserat enbart på tomtytan. P120 innehåller inte någon differentiering av dagvattentaxan, och saknar de incitament som (trots att de är begränsade) ändå finns i Göteborgs nuvarande dagvattentaxa.

Normalförslaget är en rekommendation och ska inte ses som tvingande. Syftet med normalförslaget är att underlätta för VA-huvudmannen och säkerställa att LAV följs. En uppenbar målsättning för P120 har också varit att hålla taxekonstruktionen enkel.

I P120 nämns, under avsnittet Alternativa taxemodeller, följande:

”...4.2.5 Taxa med avgiftsparameter differentierad eller hårdgjord yta
Differentierade ytbaserade avgifter i taxans brukningsdel finns i ett antal kommuner i Sverige idag. I dessa kommuner har de avgifter som inte bara tar hänsyn till tomtytan utan också till ytans varierande hårdgjordhetsgrad, alltså hur genomsläpplig den är för dagvatten. Principen för en differentierad ytbaserad avgift är att ju mer hårdgjord ytan är (till exempel asfalterade ytor) desto högre avgift. Det finns också taxor där kommunen bara debiterar hårdgjorda ytor. Tanken med modellen är att hårdgjorda ytor genererar mer och snabbare dagvatten som ställer högre krav på det allmänna dagvattensystemet, vilket då skulle kunna motivera högre avgifter för dem som orsakar det större tillflödet. Ju mer uppgifter som måste tas fram, bedömas och sedan hållas uppdaterade, desto mer arbete för huvudmannen. Det kan därför vara svårt för mindre kommuner att motivera det arbete och den administrativa kostnad en differentierad avgift innebär. Allt pekar på att ökade klimateffekter kommer att innebära att både kommunen och huvudmannen behöver upprätthålla tydliga modeller och data för dagvattenavrinning.
Teknisk utveckling gör sådana beräkningar alltmer administrativt enkla. Därför kan intresset för denna typ av taxemodeller öka. ...”

3.2.2 Förslag till kommunala föreskrifter P94

Svenskt Vattens nya version av publikationen P94 **Kommunala föreskrifter för användande av den allmänna VA-anläggningen, Förslag med vägledande kommentarer**, utkom i juni 2024. En viktig förändring från tidigare standardförslag är att det tillkommit preciseringar i fråga om vilka krav som kan ställas på fastighetsägaren vid användandet av den allmänna dagvattenanläggningen:

Citat från standardförslaget:

21 § Huvudmannen är inte skyldig att ta emot dag- och dränvatten från fastigheter av en sådan beskaffenhet eller mängd att den allmänna VA-anläggningen eller huvudmannen orsakas skada eller olägenhet, att huvudmannen får svårt att uppfylla sina skyldigheter eller att användningen på annat sätt strider mot 21 § vattentjänstlagen.

Fastighetsägaren får inte tillföra dagvattenanläggningen lösningsmedel, avfettningsmedel, färg, olja, bensin eller annan petroleumprodukt, fett i större mängd, läkemedel eller sura, frätande eller giftiga ämnen och inte heller vätska, ämnen eller föremål som kan orsaka stopp, avlagring, korrosion, vidhäftning, gasbildning eller explosion.

Dagvatten som avleds till den allmänna VA-anläggningen får dessutom inte innehålla större mängder av partiklar, näringsämnen, tungmetaller, vägsalt eller andra miljöfarliga ämnen.

Ånga eller varmvatten med högre temperatur än 45 °C får inte tillföras den allmänna anläggningen.

Fastighetsägaren får inte tillföra den allmänna VA-anläggningen dagvatten i sådan mängd att anläggningen eller huvudmannen orsakas skada eller olägenhet eller att huvudmannen får svårt att uppfylla sina skyldigheter.

Utsläpp i strid med förbuden i andra och tredje stycket ska omedelbart anmälas till huvudmannen.

I vägledande kommentarer till 21§ står bland annat:

...”Huvudmannens skyldighet att ta emot dagvatten är långtgående enligt vattentjänstlagen men den är inte obegränsad. Även fastighetsägaren har ett ansvar vid användningen av den allmänna anläggningen där de allmänna skyldigheterna följer av förbuden i 21§ vattentjänstlagen. Enligt paragrafen följer att en fastighetsägare bland annat inte får använda den allmänna VA-anläggningen på ett sådant sätt som innebär att avloppet tillförs vätskor, ämnen eller föremål som kan inverka skadligt på ledningsnätet eller anläggningens funktion eller på annat sätt medför skada eller olägenhet. Fastighetsägaren får inte heller använda dagvattenanläggningen på ett sådant sätt att huvudmannen får svårt att uppfylla de krav som ställs på anläggningen och driften av den eller att i övrigt uppfylla sina skyldigheter eller andra olägenheter för huvudmannen eller någon annan.”...

...”Vad som innebär skada eller olägenhet varierar och beror exempelvis på om den allmänna anläggningen har utformats enbart med öppna lösningar eller med ledningsnät anslutet till ett reningsverk, vilken bebyggelse som betjänas eller hur marken i övrigt används. Även den aktuella recipientens känslighet är av betydelse. I fråga om mängden dagvatten bör det främst handla om andelen hårdgjord yta. I fråga om beskaffenheten på dagvattnet kan det handla om föroreningar som exempelvis partiklar, näringsämnen, tungmetaller, vägsalt, olja eller andra miljöfarliga ämnen. Vilka närmare begränsningar av dagvattnets kvantitet och kvalitet som med hänsyn till risken för skada eller olägenhet för den allmänna VA-anläggningen eller huvudmannen är nödvändiga får därför bestämmas utifrån lokala förhållanden...”

P94 beskriver därmed att VA-huvudmannen kan behöva ställa lokalt anpassade krav på fastighetsägarna angående kvalitet och kvantitet på dagvatten som leds till den allmänna VA-anläggningen. Detta skulle kunna innebära betydligt större möjligheter än tidigare att styra åtgärder till där de gör mest nytta. Samtidigt finns det finns förstås uppenbara utmaningar med att ställa olika krav på fastighetsägare inom samma kommun. Eftersom publikationen är ny saknas praxis att luta sig mot.

3.3 Styrmedel

3.3.1 Regler och krav i planskede/nybyggnation

Vid om- och nybyggnation kan krav på dagvattenåtgärder på fastighet ställas genom Miljöbalken och Vattendirektivet. Detta görs sedan länge i Göteborg. (Se mer under avsnitt 3.1.1)

3.3.2 Styrning för befintlig bebyggelse

Några olika sätt att påverka fastighetsägare att utföra åtgärder för lokalt omhändertagande i befintlig bebyggelse kan vara

- Införa (fler) ekonomiska incitament i taxans konstruktion för brukningsavgifterna.
- Mer information och praktiska råd kring incitament som redan finns i taxan
- Taxefinansierade premier för vissa åtgärder på fastigheten
- Skattefinansierade premier
- Information om miljömässiga fördelar med lokalt omhändertagande, i syfte att inspirera till frivilliga åtgärder utan ekonomisk kompensation
- Regler/krav genom t ex KFVA.

3.4 Generella tekniska aspekter

Beroende på syfte och mål med införandet av en differentierad va-taxa kan det komma att krävas olika lösningar för att säkerställa att ställda krav får den effekt som efterfrågas. Olika mål kräver olika mängd insats.

Om staden har som mål att införa ett systematiskt arbetssätt för att VA-huvudmannen ska kunna tillgodoräkna sig fördröjning eller rening på kvartersmark, kan det finnas behov av tekniska lösningar så som sensorer och flödesmätare i dagvattenssystemet som kan indikera att kraven efterföljs och får rätt effekt. Ett alternativ eller komplement kan vara standarder eller systemför klassning av typgodkända lösningar för rening/fördröjning. Läs mer om pågående SVU projekt i kapitel 5.2. Om detta alternativ väljs behöver va-huvudmannen utreda detta vidare för att fullt ut förstå vilka resurser som krävs för ett införande.

Om differentierad va-taxa införs i syfte att användas som en frivillighet för fastighetsägare krävs det en mindre insats jämfört med ovan alternativ både gällande behov av tekniska lösningar och resurser.

Det som är gemensamt för de olika alternativen är att VA-huvudmannen oavsett ändå måste ha kvar sin befintliga dagvattenanläggning och de kostnader som är knutna till den. Läs mer om varför under kapitel 3.5 Göteborgs lokala förutsättningar

3.5 Göteborgs lokala förutsättningar

Eftersom Göteborg till största delen består av berg och olika lerjordar finns det en begränsning i möjligheten till infiltration av dagvatten inom staden. Detta påverkar utformningen av den dagvattenanläggning som kan användas på fastigheten för att infiltrera dagvatten men även hur Kretslopp och vatten behöver dimensionera avledande ledningssystem. Detta innebär att även om en fastighetsägare fördröjer eller renar sitt dagvatten inom sin tomt, så kommer det ändå behövas en avledande dagvattenanläggning på grund av låg markinfiltration. Den kommunala infrastrukturen behöver därmed finnas kvar för att omhänderta vattnet så att VA-huvudmannen ska kunna uppfylla sina lagkrav och för att det inte ska skapas lokal översvämningssproblematik mellan fastigheter. Så även om fastighetsägare fördröjer och renar dagvatten på kvartersmark kommer kostnaden för den kommunala dagvatteninfrastrukturen därmed att kvarstå. Ett införande av differentierad va-taxa och lokal hantering av dagvatten på kvartersmark, kan eventuellt hjälpa till vid förnyelseplanering att hålla nere dimensioneringskostnaderna eller skjuta fram reinvesteringskostnaderna. VA-huvudmannens kostnader kommer att påverkas och bero på vilket syfte införandet av differentierad va-taxa staden väljer.

Ytterligare en faktor som påverkar möjligheten till infiltration är förekomsten av markföroreningar. Innan dagvattenanläggningar byggs måste fastighetsägaren utreda ifall det finns markföroreningar på den tänkta platsen, så att inte dagvattnet förorenas av marken innan det leds bort.

4 Göteborgs Stads dagvattenarbete

4.1 Nuvarande arbetssätt och dagvattenkrav i Staden

Vid nybyggnation och ombyggnation av fastigheter inom Göteborg ställs idag krav på rening av dagvattnet i enlighet med Miljöbalken och Vattendirektivet. Det är Miljöförvaltningen som är ansvarig kravställande myndighet. Beroende på verksamhet och till vilken recipient dagvattenutsläppet sker ställs olika krav på rening, detta eftersom Göteborgs stads recipienter har olika status och känslighet. För att tydliggöra vilka krav som ställs har Göteborgs Stad tagit fram följande dokument. "Reningskrav för dagvatten" [Krav på rening av dagvatten - Företag och organisationer - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](#) och [Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till dagvattennät och recipient \(goteborg.se\)](#).

Göteborgs stads dagvattenpolicy gör också gällande att dagvatten ska om möjligt fördröjas lokalt och företrädesvis genom öppna lösningar.

Göteborgs Stad har därtill som praxis att vid nybyggnation eller ombyggnation ställa krav på att fördröjning ska ske, det så kallade ”10 mm kravet”. Stadsbyggnadsförvaltningen kräver i bygglovsskedet att dagvattenlösning redovisas.

I redan bebyggda områden ställs det inga krav på vare sig fördröjning eller rening på privata fastigheter.

4.2 Pågående utvecklingsarbete (dagvatten) i Staden

Utifrån Vattendirektivets krav har Miljöförvaltningen tagit fram *Åtgärdsplan för god vattenstatus* som är en gemensam plan för staden, vilken beskriver de åtgärder som behöver genomföras och av vem. Följande åtgärder pågår som kan påverka målsättningen och syftet av en differentierad va-taxa:

K 1.2 Ta fram avrinningsområdesvisa lokala åtgärdsprogram. För att Göteborgs Stad ska kunna ta sin del av ansvaret för att recipienterna ska kunna uppnå god vattenstatus arbetar Miljöförvaltningen med att ta fram Lokala åtgärdsprogram (LÅP). Åtgärdsprogrammen kommer att vara ett planeringsunderlag till Stadens alla bolag och förvaltningar och ger förslag på åtgärder som kan genomföras för att statusen i alla recipienter ska förbättras. De fyra olika Lokala åtgärdsprogrammen ska vara klara hösten 2024.

K 5.4 Ta fram riktlinjer och handbok för dagvattenhantering på kommunala fastigheter. Detta är ett utvecklingsprojekt som drivs av Miljöförvaltningen och Kretslopp och vatten, med syftet att ta fram en handbok för dagvattenhantering som kan nyttjas av kommunens fastighetsförvaltande bolag och förvaltningar.

5 Omvärldsbevakning

5.1 Exempel från andra svenska kommuner

I Svenskt Vattens publikation P120 med standardförslag för VA-taxa beskrivs att möjligheterna att använda taxan som styrmedel för hållbar och mer lokal hantering av dagvatten är begränsade, men att de exempelvis kan handla om att dagvattenavgiften beräknas med hänsyn till olika ytors utformning, eller att avdrag får göras för lokalt omhändertagande. Några exempel från svenska kommuner med differentierad dagvattentaxa följer nedan.

5.1.1 Malmö och Lund- VA Syd

Malmö och Lund har inget incitament direkt i VA-taxans bruksavgifter. Avgiften för dagvatten är en fast årsavgift för villor, flerbostadshus har en fast avgift per bostadsenhet övriga fastigheter och allmänplatsmark har en fast årsavgift per kvadratmeter tomtyta. Däremot har Malmö och Lund ett

taxefinansierat bidrag som fastighetsägare kan ansöka om att få om de kopplar bort stuprör från dagvattenssystemet. Ersättningen är 2500 kr per stuprör med minst 20 kvadratmeter avvattnad yta som engångspremie. Fastighetsägaren utför åtgärd och skickar fotografier som en del av ansökan. Villkor för ersättning är att vatten inte rinner ut till grannfastighet eller gata samt att ”vattnet leds ut på ett hållbart sätt så att inga fuktproblem uppstår i fastighetens grundmur”.

Erfarenheter från VA-Syd är att i storleksordningen 1000 stuprör kopplats bort, främst av villaägare. Det har varit svårare att locka kommersiella fastighetsägare till åtgärder med denna metod. Det är svårt att mäta effekten i form av minskade flödestoppar eftersom åtgärderna är utspridda i systemet och alla regntillfällen är olika. VA-Syd uppger att det medfört en relativt stor administrativ börda men att det troligen går att effektivisera. VA-Syd lyfter också det kommunikativa värdet av att dagvattenfrågan aktualiseras och fler blir medvetna om vattenhantering.

5.1.2 Uddevalla - Västvatten

Fastighetsytor och allmän platsmark som har behov av avledning av dagvatten till den allmänna va-anläggningen delas in i tre kategorier utifrån hur hårdgjord marken är. Huvudmannen bestämmer till vilken kategori fastigheten respektive den allmänna platsmarken hör och kategorierna definieras på följande sätt:

- Kategori 1: Mestadels grönyta, eller yta med hög genomsläpplighet, där endast en mindre del av ytan är hårdgjord.
- Kategori 2: En blandning av dels hårdgjord yta och dels grönyta eller yta med hög genomsläpplighet.
- Kategori 3: Mestadels hårdgjord yta, eller yta med låg genomsläpplighet där den största delen av ytan är hårdgjord.

Uppdelningen av ytor i kategorier gäller för uttag av bruksavgifter för dagvatten. Småhusfastigheter betalar en schablonavgift för dagvatten och deras fastighetsytor delas inte i kategorier enligt ovan.

5.1.3 Härryda

Härryda kommun har en taxekonstruktion där bruksavgiften för dagvatten fastighet Df för bestäms utifrån fastighetstyp och genom servisans dimension. Bostadsfastigheter som har den minsta servisstorleken 110 mm får ett lägre pris om de har en LOD-anläggning kopplad via bräddrör till dagvattensservisen.

5.1.4 Västerås - Mälarenergi

Villaägare kan ansöka om rabatt på bruksavgiften för dagvatten. Om alla stuprör är bortkopplade och regnvatten leds ut på gräsmatta, till stenkista eller regntunna men dräneringen är ansluten till kommunalt dagvattenssystem kan fastighetsägaren få 50 procents rabatt på dagvattenavgiften. Om husets dränering leds till stenkista eller annan lösning så att inget vatten belastar det

kommunala dagvattennätet kan fastighetsägaren få 80 procents rabatt på dagvattenavgiften. De 20 procenten som kvarstår motiveras med att de delfinansierar omhändertagande av dagvatten på lokalgator, och att det är en förutsättning för att man ska kunna ta sig till fastigheten.

5.1.5 Växjö

Taxan innehåller en reduktionsmöjlighet för bruksavgifter vid lokalt omhändertagande. Fastighetsinterna åtgärder för att minska utgående dagvattenmängd skall minst vara dimensionerade för ett regn med intensiteten 390 l/s, ha och varaktighet 10 min. (23 mm). Om dränerings- eller dagvatten avleds till spillvattenservis blir det ingen reduktion av avgiften. Om miljö- och hälsoskyddskontoret bedömt att berört markområde är olämpligt för infiltration, t ex genom att marken är förorenad kan man bara erhålla avgiftsreduktion genom tätt utjämningsmagasin. För småhusfastigheter under 1000 m² tomtyta kan man få 90 procent reduktion av Df i dagvattentaxan om det finns dagvattenservis (eller annan förbindelsepunkt för dagvatten) och husgrundsdränering är påkopplad, men inget dagvatten avleds dit och ingen del av hårdgjord yta avrinner till gatumark som avvattnas via dagvattensystem. Reduktionsmöjligheter finns även för övriga fastigheter.

Den normala bruksavgiften för dagvatten är fast och oberoende av tomtstorlek och marktyp för småhus, medan övrig fastighet betalar en fast bruksavgift för dagvatten genom en kvadratmeteravgift per hårdgjord yta för Df, och en (lägre) fast kvadratmeteravgift för hela tomtytan för Dg.

5.2 Utvecklings- och innovationsprojekt

Svenskt vatten har i ett utvecklingsprojekt (SVU 2021–18) *Hydraulisk analys av lokal dagvattenhantering-Underlag till reglering i ABVA*, utrett hur dagvattenflödena påverkas om det ställs nya krav på fastighetsägare. Detta eftersom många VA-huvudmän har en utmaning i att hantera dels ökade mängder dagvatten på grund av förtätning och förändrat klimat, dels ökade reningskrav på dagvatten.

Slutsatsen från projektet blev; för att lösa detta krävs det troligen en gemensam insats från VA-huvudmän och fastighetsägare. Hänsyn till lokala förutsättningar inom kommunen behövs, eftersom olika krav på fördröjning gav olika resultat beroende på var i dagvattensystemet kraven ställdes och vilken typ av avloppssystem som berördes. Fokus i utvecklingsprojektet har varit på fördröjande anläggningar och inte renande dagvattenanläggningar. Projektet utgör underlag till en samhällsekonomisk analys av hur ansvaret bäst fördelas, och har bidragit till formuleringar i *P94 Kommunala föreskrifter om användningen av den allmänna VA-anläggningen* förkortat KFVA där möjligheten för kravställande på kvartermark finns med.

Följande utvecklingsprojekt kan påverka målsättningen och syftet med en differentierad va-taxa.

Ett pågående utvecklingsprojekt som drivs av forskningsinstitutet RISE och

som Kretslopp och vatten är delaktiga i är *SVU 24-113 Underlag till branschpraxis för förorenat dagvatten*. Projektets syfte är att tillsammans med VA-branschen utforma underlag till ny branschpraxis för kravställning av förorenat dagvatten. Även konsekvensen av en ny branschpraxis är något som kommer studeras närmare utifrån myndigheters, branschorganisationers, behovsägarens och teknikleverantörens perspektiv med hjälp av en samhällsekonomisk konsekvensanalys. Detta för att underlätta kommuners arbete för att säkerställa en hållbar dagvattenhantering och för att följa vattendirektivet. Projektet beräknas avslutas 2025-12-31.

Ett annat utvecklingsprojekt som pågår och som leds av Kretslopp och vatten är *Göteborgs reningskrav för? dagvatten*. Syftet med projektet är att tydliggöra vilka föroreningsmängder man kan släppa ut med hänsyn till recipientens känslighet för att kunna säkerställa att god vattenstatus uppnås på sikt. Målet med projektet var att ersätta de befintliga riktvärden och målvärden som används för kravställande idag. Men det är skrivande stund osäkert om projektet kommer att kunna uppfylla ursprungligt syfte. Projektet beräknas färdigställas 2024-12-31.

6 Analys

6.1 Potential för taxa att bidra till ökad måluppfyllelse

Möjligheterna att styra via taxan är begränsade. Lagkrav innebär att skillnader i avgifter behöver vara kopplade till skillnader i nytta för fastighetsägaren och/eller kostnader för VA-huvudmannen. På kort sikt kommer i de flesta fall inte VA-huvudmannens kostnader minska när en fastighetsägare gör åtgärder för fördröjning eller rening, eftersom det allmänna ledningsnätet ändå behöver finnas kvar. Frivillighet via incitament i taxa innebär osäkerhet kring om åtgärder genomförs där de gör mest nytta eller ej.

Fler fastighetstyper definierade i taxan kan öka möjligheten att ta mer betalt för dagvatten från ytor med högre föroreningsgrad och/eller högre flöden och snabbare flödesvariationer. Detta kan leda till en mer rättvis taxa utifrån syftet med LAV, och bidra till finansiering fler åtgärder på allmän platsmark.

En förändrad dagvattentaxa kan öka incitamenten så att fler fastighetsägare fördröjer och renar sitt dagvatten lokalt innan de släpper till de kommunala ledningarna. Detta kan bidra till förbättrad måluppfyllelse kopplat till översvämningssrisker och recipientpåverkan. Om det sker i stor utsträckning skulle det också kunna innebära att kommunen inte behöver bygga dagvattensreningsanläggningar på allmän platsmark i samma utsträckning som annars hade behövts. Dock kvarstår osäkerheten som följer med frivilliga incitament.

Enbart frivilliga incitament i form av möjlig avgiftslättnad i dagvattentaxan bedöms inte vara tillräckligt för att åtgärder på kvartersmark ska utföras både i stor omfattning i befintlig bebyggelse och på de platser där det gör mest nytta. Däremot kan en förändrad taxekonstruktion komplettera styrning genom exempelvis KFVA. Behoven för lokal hantering ser olika ut i olika delar av staden och det är därför viktigt att styrmedlen möjliggör för huvudmannen att välja den bästa lösningen.

6.2 Kundperspektivet

Inför en eventuell ändring av dagvattentaxans konstruktion behöver bland annat följande aspekter beaktas utifrån kundperspektivet:

VA-taxan ska vara skälig och rättvis men även begriplig och transparent. Nuvarande taxekonstruktion har flera olika parametrar och avviker delvis från Svenskt Vattens standardförslag P120. Få avgiftsparametrar gör taxan enkel att förstå men inte så rättvis. Med fler parametrar som speglar variationen i den nytta fastighetsägarna får och de kostnader som är förknippade med detta, kan rättvisan öka. Samtidigt kräver en mer komplex taxekonstruktion mer administration och kontroll och därmed också kostnader för VA-kollektivet.

Att avgiftens storlek går att påverka genom åtgärder på fastigheten kan uppfattas som positivt. Efter ändringen i taxekonstruktion 2017 kom synpunkter från flera fastighetsägare med stora servisdimensioner om att det blivit dyrt, och frågor kring om det går att få ner kostnaderna.

Om avgiftslättnad är möjlig men kräver motprestation som medför kostnad för kunden, bör tiden innan motprestationen har lönat sig inte vara alltför lång. Det är viktigt att beakta att förutsättningarna ser olika ut för olika kundgrupper. Exempelvis kan privatpersoner med småhus ha annan syn på vad som är rimliga åtgärder än jämfört med fastighetsägare som driver verksamheter av olika slag. Kunderna behöver ha tydlighet kring vilka krav som gäller dagvattenhanteringen, särskilt viktigt i de fall fler myndigheter än VA-huvudmannen ställer krav. Begrepp behöver också vara tydliga – exempelvis kan ”hårdgjord yta” innebära olika saker i olika sammanhang. Om krav på rening och fördröjning blir olika beroende på lokala förutsättningar inom Göteborg, t ex utifrån recipientens känslighet, så ska taxan ändå vara skälig och rättvis.

Kostnaderna för VA-verksamheten inklusive dagvattenhanteringen ökar i Göteborg liksom för de flesta av Sveriges kommuner. Klimatförändringarna innebär ökande krav och förändrade dimensioneringsförutsättningar för dagvattensystemen. Det är troligt att även om incitament införs i dagvattentaxan med möjligheter till reducerad avgift, så kommer flera av kunderna inte se några sänkta avgifter i slutändan – utan enbart möjlighet till en lägre höjning. Detta behöver omhändertas i kommunikation med kunder.

7 Slutsatser och plan för fortsatt arbete

En mer hållbar dagvattenhantering kommer att kräva en ökad ambitionsnivå, och fortsatt utredning förväntas inte medföra direkta kostnadsminskningar, vare sig för VA-kollektivet eller enskilda fastighetsägare – som bekostar åtgärder på tomtmark och/eller via taxan finansierar åtgärder i de allmänna dagvattensystemen. Ett övergripande mål för förändrad styrning bör vara att nå en mer optimerad kombination av åtgärder på tomtmark respektive i allmänna dagvattensystem. Det kan på lång sikt bidra till att begränsa eller skjuta fram stora ökningar av VA-kollektivets kostnader för de allmänna dagvattensystemen.

7.1 Önskvärda effekter av styrning

- Där det finns dagvattenledningsnät utbyggt bör fastigheter behålla en anslutning för att förhindra översvämningsproblem
- Ökad rening av dagvatten från ytor med hög föroreningsgrad och /eller känslig recipient
- Ökad fördröjning från hårdgjorda ytor, framför allt högt uppströms i systemet och på platser där ledningarna är underdimensionerade. I områden med mycket befintlig bebyggelse kan det mest effektiva vara att bygga en anläggning på allmän plats och rena ett större område samtidigt. Taxekonstruktionen bör inte motverka detta utan möjliggöra att de fastighetsägarna betalar för att få sitt vatten renat.
- Skälig och rättvis dagvattentaxa utifrån LAV, för finansiering av dagvattenanläggningar på allmän plats
- Möjlighet att hantera dagvatten ur systemperspektiv och helhetssyn, så att åtgärder genomförs där de gör bäst nytta.

7.2 Tidplan för eventuella ändringar i taxan

Ingen förändring av konstruktionen för dagvattenavgifterna är inplanerad inför taxeärendet 2026. Förslag till taxa för 2026 ska tas fram till februari 2025 och tas upp i kretslopp och vattennämnden mars-april 2025.

Däremot kan förslag till förändringar av taxan arbetas fram under år 2025, som en del i en större utredning som även omfattar förslag till styrning via regler och informationsinsatser. Utöver styrning för mer hållbar hantering av dagvatten ska förvaltningen se över hur taxekonstruktionen kan utvecklas för att fortsätta omhänderta Stadsrevisionens synpunkter och rekommendationer (Granskning av avgifter för vatten och avlopp i Göteborgs Stad 2024-03-19) för att säkerställa att LAV följs, och för att taxan ska bli mer jämförbar med övriga kommuner och Svenskt Vattens standardförslag i P120. Eventuella förslag till förändringar kan komma att ingå i beslut om taxa för år 2027.

7.3 Plan för utredning 2025

Kretslopp och vatten planerar för en utökad utredning under 2025 med följande huvudmoment:

- Behovsanalys - Översiktlig områdesvis kvantifiering av behov av fördröjning och rening.
- Juridisk bedömning av möjligheter att ställa lokalt anpassade krav på fastighetsägare angående flöde och kvalitet på dagvattnet som släpps till det allmänna dagvattensystemet. En delfråga är om och hur en differentierad taxa bör kompensera för krav som ställs på delar av VA-kollektivet. Konsultstöd kan behövas för delar av detta moment.
- Identifiera och värdera vilken administration och kontroll som behövs för relevanta alternativ av ändringar i KFVA och taxekonstruktion, så att kostnader för detta kan vägas mot förväntad nytta.
- Arbeta fram förslag till uppdaterade kommunala föreskrifter för användningen av den allmänna VA-anläggningen KFVA (ABVA) med utgångspunkt i branschorganisationen Svenskt Vattens nya rekommendationer (P94 juni 2024) och med fokus på hållbar dagvattenhantering.
Ny KFVA ska beslutas i kommunfullmäktige. Planeringen avser förslag som kan börja gälla 2026 eller 2027.
- Arbeta fram förslag till justerad taxekonstruktion, med utgångspunkt i Stadsrevisionens granskning av avgifter för vatten och avlopp 2024-03-19, Svenskt Vattens rekommendationer (P120), och möjlighet att möta upp ändringar i KFVA.
Med nuvarande årshjul för taxeärenden i Göteborgs Stad planerar Kretslopp och vatten därför att implementera eventuella ändringar i taxeföreskrifter så att de blir gällande (tidigast) från 1 januari 2027.
- Identifiera utvecklingsmöjligheter på längre sikt.

Utredningsarbetet enligt ovanstående punkter ska anpassas i omfattning, detaljeringsgrad och leverans så att det går att med tillgängliga resurser landa i förslag för KVFA och taxa som skulle kunna beslutas i senare delen av år 2025.

Detta innebär att avgränsningar behövs, och att mer krävande förändringar eller större utredningsbehov kan identifieras och lyftas som förslag till framtida utredningsarbete – som i sin tur kan leda till ytterligare förslag till förändringar i KVFA och taxekonstruktion längre fram, för att successivt få allt bättre förutsättningar för god måloppfyllnad. Om Göteborgs Stad vill utveckla befintligt arbetssätt och i framtiden ställa relevanta krav på alla fastighetsägare på ett systematiskt och optimerat sätt behöver förfinade verktyg/stöd för detta tas fram. Till exempel är Kretslopp och vattens nuvarande hydrauliska totalmodell för avloppssystemet? inte utformad med tillräcklig detaljnivå för att

ge en mer specifik bild av hur effekten av olika krav blir överallt i Göteborg. På en mer övergripande nivå, och i detalj för vissa områden där modellen är mer kontrollerad och kalibrerad skulle dock konkretiserade krav kunna testas redan nu.

8 Referenser och lästips

Svenskt Vatten P120 VA-taxa, juni 2021

Svenskt Vatten P94 Kommunala föreskrifter om användningen av den allmänna VA-anläggningen, juni 2024

Allmänna bestämmelser för brukandet av den allmänna VA-anläggningen ABVA 2017, Göteborgs Stad

Föreskrifter för VA-taxa Göteborgs Stad gällande från 2021-01-01 samt förslag gällande från 2025-01-01

Prislista VA-taxa Göteborgs Stad gällande från 2024-01-01 samt förslag gällande från 2025-01-01

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV)

SVU Rapport 2017-17 Regnpengen – VA-taxa med dagvattenavgift som styr mot hållbar dagvattenhantering

Revisionsrapport Stadsrevisionen: Granskning av avgifter för vatten och avlopp i Göteborgs Stad 2024-03-19

[Krav på rening av dagvatten - Företag och organisationer - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](https://www.goteborg.se/krav-pa-rening-av-dagvatten-foretag-och-organisationer)

[Riktlinjer och riktvärden för utsläpp av förorenat vatten till dagvattennät och recipient \(goteborg.se\).](https://www.goteborg.se/riktlinjer-och-riktvarden-for-utslapp-av-foro-renat-vatten-till-dagvattennat-och-recipient)